НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ВІДДІЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ БІОЛОГІЇ
РАДА БОТАНІЧНИХ САДІВ ТА ДЕНДРОПАРКІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ДЕНДРОПАРК “ОЛЕКСАНДРІЯ” НАН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІСОТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

міжнародна наукова конференція

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ, ВІДНОВЛЕННЯ ТА ЗБАГАЧЕННЯ ФІТОРІЗНОМАНІТТЯ БОТАНІЧНИХ САДІВ І ДЕНДРОПАРКІВ

присвячена 70-річчю дендрологічного парку «Олександрія», як наукової установи НАН України

23–25 травня 2016 року

БІЛА ЦЕРКВА

2016

Стаціонарні дослідження ми проводили протягом 2011-2014 років.

Таблиця

Показники посухостійкості видів родини *Larix* Mill.
(дендропарк «Олександрія»)

Назва	Бали по роках				
	2011	2012	2013	2014	Сер. бал
L. decidua	4	5	4	5	4,5
L. gmelinii	5	5	5	5	5
L. leptolepis	5	5	5	5	5
L. polonica	5	5	5	5	5
L. sibirica	5	5	5	5	5
L. x *czecanovskii*	5	5	5	5	5
L. x *marschlinsii*	5	5	5	5	5
L. decidua 'Pendula'	5	5	5	5	5
L. leptolepis 'Diana'	4	5	4	5	4,8
L. leptolepis 'Stiff Weeping'	4	5	4	5	4,5

Результати спостережень свідчать про достатньо високу посухостійкість видів роду *Larix.* Всі предмети досліджень витримують нетривалі посушливі періоди без видимих пошкоджень їх органів (5 балів). У *L. decidua, L. leptolepis* 'Stiff Weeping' в 2011 р. та 2013 р. впродовж дня відмічено часткову втрату тургору (бал 4).

УДК 712.41

Нетробчук І.М. к.г.н.
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, e-mail: iryna-nim@ukr.net

ЗЕЛЕНІ НАСАДЖЕННЯ ЯК СКЛАДОВА ЛАНДШАФТНО-АРХІТЕКТУРНОГО КОМПЛЕКСУ МІСТА ЛУЦЬК

Луцьк вважається одним із найзеленіших міст Західної України. Міські і приміські зелені насадження утворюють зелену зону міста. Загальноміська система озеленення набула цілісного характеру завдяки розробці комплексних схем озеленення як складової частини Генеральних планів міст. На формування системи озеленення значний вплив має рельєф місцевості та гідрографічна мережа міста. Ці чинники визначають характер планувальної структури міст. Луцьк розміщується на першій надзаплавній терасі (правій і лівій) р. Стир і на прилягаючій до долини місцевості. Рельєф поверхні хвилясто-горбистий, схили пологі та поступово переходять у долини та балки. За класифікацією Ю. В. Хромова (1974) у м. Луцьк розвивається групова система озеленення. Виходячи із функціонального призначення, в зеленій зоні міста виділяються такі групи:

насадження загального користування, які розташовані на території парків, скверів, бульварів, лісів, лісопарків, ботанічного саду, зоопарку, гідропарку, лугопарків; обмеженого користування – насадження на територіях житлових і громадських будинків, шкіл, дитячих закладів, промислових підприємств, спортивних споруд, закладів охорони здоров'я; спеціального призначення – насадження вздовж вулиць, на ділянках санітарно-захисних зон довкола промислових підприємств, кладовищ, квітникарських господарств (Генеральний план міста Луцьк, 2009). Таке розміщення насаджень забезпечує єдність малої забудови і природного ландшафту, комплексне вирішення питання озеленення, що врешті-решт веде до забезпечення максимального оздоровлення умов життя населення.

Зелені насадження загального користування території забудови міста Луцька займають площу 135 га, що становить 41 % від нормативної площі 325 га. Найбільш значними об'єктами цієї групи озеленених територій міста є парки, що на думку О.Ю. Дмитрука, згідно його сучасної концепції ландшафтного облаштування міста, відносяться до ландшафтно-архітектурних масивів (Дмитрука, 2000). Це Центральний парк культури й відпочинку ім. Лесі Українки (площа 70 га), парк культури і відпочинку ім. 900-річчя міста Луцька (15 га), парк Дружби народів, а також зелені насадження парку на проспекті Молоді, 40-й квартал, гідропарк. Разом з тим до цієї групи також відносяться Меморіальний комплекс – сквер «Вічна слава» (5 га), сквер «Дубовий гай» (1 га), сквери на вулицях Кафедральній, Л. Українки, Кривий вал («Мисливець») та ін., а також Теремнівські ставки з прибережними насадженнями (7 га).

Центральний парк культури й відпочинку ім. Лесі Українки – найбільший і найстаріший парк міста. Він знаходиться в центрі міста, на осушеній заплаві р. Стир. Парк побудований в ландшафтному стилі, розбитий системою алей. Центральна частина парку є найбільш впорядкованою. Основу зелених насаджень формують такі породи дерев як ялина європейська (*Picea abies* (L.) Karst.), береза бородавчаста (*Betula pendula* Roth), клен гостролистий *(Acer platanoides* L.), верба козяча *(Salix caprea* L.), тополя чорна (*Populus nigra* L.). Центральна алея утворюється з молодих насаджень липи широколистої (*Tilia platyphyllos* Scop.). У цій частині парку сформовані групи дерев з туї західної (*Thuja occidentalis* L.), ясена звичайного (*Fraxinus excelsior* L.), *Picea abies*, бузку звичайного (*Syringa vulgaris* L.) (Шостак, 2013). Унаслідок припинення функціонування меліоративних систем на деяких ділянках парку відбувся процес заболочення, що призвів до занедбаності його територій. Так, на недоглянутих ділянках парку утворився густий деревостан з домінуванням бузини чорної (*Sambucus nigra* L.), робінії псевдоакації (*Robinia pseudoacacia* L.), а також *Urtica dioica* L., *Arctium lappa* L., *Cicuta virosa* L. та *Heracleum* L. Це засвідчує про деградацію культурного ландшафту.

Парк культури й відпочинку ім. 900-річчя м. Луцька – другий за розмірами та облаштованістю. Побудований на початку 80-х років. Знаходиться він у долині р. Сапалаївки та чисельних балок, що прилягають до долини. Парк Дружби народів, гідропарк і парк на вул. Гнідавській знаходяться в межах заплави р. Стир. Вони значно менші за розмірами, молодші за віком, не благоустроєні та є місцями неорганізованого «дикого» відпочинку мешканців міста. В проектній частині генплану міста передбачено будівництво великих благоустроєних рекреаційних зон гідропарку площею 117 га (Генеральний план міста Луцьк, 2009).

Важливу роль в озелененні міста відіграють території і об'єкти природно-заповідного фонду, що збагачують зелену зону міста, сприяють привабливості місць відпочинку і потребують всебічної охорони. Частину території (10 га) центрального парку ім. Л. Українки оголошено орнітологічним заказником місцевого значення («Пташиний гай»). Заплава р. Стир площею 116,6 га має статус загальнозоологічного заказника місцевого значення «Гнідавське болото». Гідрологічною пам'яткою природи місцевого значення оголошено Теремнівські ставки – привабливе місце відпочинку мешканців Луцька. До природно-заповідного фонду міста також зачислено ботанічні пам'ятки природи – це сквер «Меморіал» Вічної Слави, «Дубовий гай». Окрім цього, у місті під охороною перебувають окремі екзотичні й пам'ятні дерева – це ботанічні пам'ятки природи місцевого значення «Лесин ясен», «Дуб плакучої форми», «Платан західний» (Природно-заповідний фонд Волинської області, 1999).

Єдиною заповідною територією загальнодержавного значення у м. Луцьк є ботанічний сад «Волинь» СНУ ім. Лесі Українки. Він був заснований в 1977 р. на схилах р. Сапалаївки. Його площа спочатку нараховувала 10 га. Тут були акліматизовані різні породи дерев, зокрема платан західний, софора японська, гінкго дволопатеве, калікантус, корковий дуб. Свого часу тут вирощувалося понад 350 видів різних квіткових рослин. Територія була не огородженою, що відповідно, не сприяло дотриманню природно-охоронного статусу ботанічного саду та збереженню його насаджень. У 2004 р. ботанічний сад "Волинь" додатково ще отримав нову територію площею 10 га на лівому березі р. Стир, на надзаплавній терасі річкової долини Стира, тобто загальна площа території ботанічного саду нині становить 20 га та складається із двох рівних за площею ділянок (Зузук, 2014). Нова ділянка ботсаду найменш вивчена і потребує ландшафтного упорядкування. Пересічний вік деревних насаджень становить 30 років. Вважаємо, що саме ботсад «Волинь» є оптимальною територією для формування «музею під відкритим небом». Характер рельєфу сприяє формуванню «багатоярусних рослинних угрупувань гумідного типу» з широким спектром акліматизації середземноморської флори (Тарасюк, 2012).

Деревні угрупування в міських насадженнях уздовж вулиць представлені гіркокаштаном звичайним, кленом гостролистим, липою дрібно- та широколистою, ясеном звичайним, робінією псевдоакацією, горобиною звичайною, березою повислою. У ролі солітерів міських насаджень виступають дуб звичайний, сосна звичайна, ялина звичайна, туя західна, клен гостролистий, катальпа бігнонієвидна, модрина європейська, які висаджені або посередині галявин, або на фоні стіни масивів (Тарасюк, 2012). Широкого розмаху в 1970-х р. у Луцьку отримало вертикальне озеленення стін будівель в'юнкими рослинами для оформлення і прикрашення будівель. Для цього використовували плющ звичайний, партеноцисус п'ятилистковий. З позицій сучасного містобудування та ландшафтної архітектури міста, актуальним, на наш погляд, є впровадження таких ландшафтно-архітектурних елементів як «п'ятого фасаду» – озеленення дахів, квіткове оформлення балконів, стін будинків. Для цього кліматичні умови міста є сприятливими для розвитку таких складових міського ландшафту. Такий підхід в організації міського ландшафту досить привабливий і перспективний, оскільки підвищує рівень естетичності та сприяє оздоровленню міського населення.

Отже, в перспективі необхідно формувати ландшафтно-рекреаційну зону на базі існуючих зелених насаджень загального користування міської забудови, за межами забудови в межах міста, так і на прилеглих територіях озелененого поясу. Зокрема це створення нових масивів парків і лугопарків, гідропарку вздовж р. Стир та р. Сапалаївка, лісів і лісопарків.

УДК 582.765.2

Оксантюк В.М.
Національний дендрологічний парк "Софіївка" НАН України
м. Умань,e-mail: valynchuk1@rambler.ru

ОЦІНКА УСПІШНОСТІ ІНТРОДУКЦІЇ *COTINUS OBOVATUS* RAF. В УМОВАХ КУЛЬТУРИ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Важливою проблемою сьогодення є збереження рослинного біорізноманіття та раціональне використання рослинних ресурсів. Поліпшення структури зелених насаджень можливе за умов розширення асортименту перспективних інтродуцентів.

Малопоширеними в Україні є представники роду *Cotinus* Mill., зокрема *Cotinus obovatus* Raf. родини *Anacardiacea* Lindl., якому властива висока екологічна пластичність, різноманітність декоративних форм, завдяки чому він є цінним матеріалом для використання в зеленому будівництві України.